

GALATA KÖPRÜSÜNÜN OLTACILARI

Dr. Mustafa ZENGİN, SUMAE

İstanbul'u geçmişten günümüze taşıyan en önemli olguların başında yer alır Haliç ve üzerindeki Galata Köprüsü. Adeta bir simgedir bu dünya kenti için Galata. Galata'nın yarımada kısmında yer alan Eminönü (Yeni cami, Çağaloğlu)-Sirkeci-Saray burnu hattı ile beri tarafındaki Karaköy (Galata kulesi)-Tünel; tarihsel süreçte Osmanlı'nın doğuya ve batıya bakan yüzü olmuştur adeta. Bu gün bile bu kentin günlük hayatının en önemli simgesidir köprünün bu her iki tarafı.

Günümüzde bu kenti diğer dünya kentlerinden farklı kılan sayısız değerlerin başında yer alır Galata köprüsünün oltacıları. Galata'nın amatör olta balıkçıları; günümüz İstanbul'unun o sonsuz kentsel devinin en soluklanıcı, rahatlatıcı simgesi gibidir adeta. Gün boyu olta başında şansını deneyen balık sevdalıları kadar; izleyenler de seyirlik olarak bu manzaradan payına düşeni alır...

Özellikle bahar ve erken güz dönemlerinde, boğazın güçlü akıntılarına karşı genç ve yavru istavrit sürüleri için Haliç adeta bir sığınak vazifesi görür. Şüphesiz Haliç bu arınmış hali ile sadece istavrit sürülerini barındırmaz. Eylül başından, Kasım sonlarına kadar Marmara'dan Karadeniz'e ve tam tersi istikamette boğaza akın eden palamut sürülerine, kestane karası fırtınasının görüldüğü ve suların iyice soğuduğu güz aylarında çinekop akınına ve tüm yıl boyunca yeşil izmaritlere ev sahipliği yapar. Hatta sıcakların arttığı, baharın bitimine doğru, Rus kefallerine bile kapılarını açar!

İstiklal caddesini boylu boyunca geçip, Galatasaray'a vardıktan sonra; ister Tünel'den tramvay yoluyla, isterse de Galata Mevlevihanesi'nden Boğaz'ın Marmara yönüne doğru inen dik yokuşu yaya olarak takip edip Karaköy'e, Galata köprüsüne vardığımızda olağanüstü bir manzara ile büyüleniriz. Köprünün her iki kıyısında, birbiri ardına nizami olarak sıralanmış, elinde rengârenk olta çubukları ile gün boyunca Marmara'dan, Boğaz'a, oradan da Haliç'e akın eden istavrit sürülerine rastgele dileyerek oltasını sallayan her yaştan, her kesimden insanlar... Yaşlısı-genci, erkeği-kadını, çalışanı-işsizi ya da gerçekten bir günlük ekmeğini oltanın ucuna bağlamış yoksul insanları ile bir şenliğe dönüşür gün boyu köprü. Yaz-kış, tüm yıl boyunca, günün her saatinde bu muhteşem manzara asla değişmez. Daha çok güz ve bahar ayları oltacıları sevindiren, umutlarını boşa çıkarmayan bir dönemdir. Daha bir yoğundur köprü üzeri oltacılarla. Adeta mahşeri bir kalabalık yaşanır köprü üzerinde. Yer kapma yarışı sabahın köründe, sabah ezanı ile başlar; gün boyu, akşam karanlığı basana dek sürer.

Öncesi çok net bilinmez ama esas olarak Galata'daki oltacıların varlığı Haliç'i temizleme çalışmalarının sona erdiği 1990'lı yılların sonundan itibaren görünmeye başlar. Özellikle 2000'li yılların ilk yarısında Galata'daki oltacılık, Haliç'in ve Boğaz'ın vazgeçilmez bir panoraması, silueti haline alır. Salt balık avlayanlar için değil, olta takımı pazarlayanlar, canlı yem satıcıları, yer kapıp kiralayanlardan, avladıkları balığı taze satan kimi amatörlerle kadar sanki görünmez bir sektör doğar Galata üzerinde. Bu son derece canlı, renkli uğraşın bir tarafı; bireysel sportif bir hobi, yaşamdan keyif çıkarma olarak algılansa bile, madalyonun öbür tarafında ülkemizdeki amatör olta balıkçılığının perişan hali olanca gerçekliği ile sergilenir. Salt burası bile simgesel anlamda ülkemizdeki amatör/olta balıkçılığının yönetsel açıdan algılanmasında sayısız ipuçları verir.

Şüphesiz bu kent için böylesi çok özel, renkli bir olgunun hayat bulması; nihayet bir zamanlar canlılık emaresinin hemen hemen hiç rastlanmadığı, atık suların zehirlediği Haliç gibi çok özel bir ekosistemin yeniden rehabilite

edilerek kent insanının hizmetine sunulması olağanüstü, takdire şayan bir çabadır. Haliç'in arındırılması çalışmaları; tamamen yitirilmiş bir yakın kıyı hassas ekosisteminin bekli de ülkemiz adına geriye kazandırılmış ilk örnek projedir. Buradaki çabalara araştırmacı ekibi ile büyük emek veren ve katkı sağlayan, genç yaşta kaybettiğimiz sevgili meslektaşımız, dostumuz, kadirşinas Prof. Dr. Erdoğan Okuş'u zikretmemek büyük bir haksızlık olur...

Galata'daki olta balıkçılığı; bir yönüyle de ülkemizdeki akarsu, göl ve kıyılarımızda sürdürülen amatör balıkçılığın bu gün geldiği noktanın tespiti ve sorgulanması açısından simgesel bir değer taşınmaktadır. Bu yazıda salt dikkat çekme gayesi ile çarpıcı ve görsel öğeler taşıyan Galata köprüsündeki oltacılar ve bu oltacıların bir gün boyunca gündelik faaliyetleri, yaşadıkları olaylar paylaşılmıştır. Doğrudan doğruya bireysel gözlemlere ve oltacılarla yapılan sohbetlere dayalı olarak gerçekleştirilen bu yazı için Galata köprüsüne; ilki Nisan 2008'de, ikincisi ise Eylül 2008 döneminde olmak üzere iki ayrı çalışma ziyareti yapılmıştır.

Galata'da olta takımları ile "amatör/sportif amaçlı" balık avlayan insanların durumuna bir göz atıldığında ilk andaki manzara şöyledir: Tarım Bakanlığı tarafından; amatör balıkçılık yapanlar için zorunlu hale getirilen ve "Amatör/Sportif Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Resmi Tebliğ"de yayınlanan "Amatör Balıkçılık Belgesi"ne sahip avcılarının oranı son derece düşüktür. Anılan her iki ziyarette de ruhsatlı amatör olta avcılarının sayısının %15-20'leri geçmediği gözlenmiştir. Niceliksel olarak bu oranın bu denli düşük olması; amatör balıkçılığın yönetim kalitesini göstermesi açısından çarpıcı bir sonuç olmakla birlikte; asıl üzücü olan burada avlanan balıkçıların çoğunun böyle bir yasal mecburiyetin varlığından bihaber olmaları olgusudur...

Galata üzerinde geleneksel balıkçılık kurallarına bile uymayan, tamamen kendi kurallarına, kaidelerine göre yürüyen, baskın grupların hâkimiyetinde bir sistem doğmuştur. İster tarihten gelen geleneksel kurallara göre (Japonya modeli), isterse de gelişmiş batı ülkelerindeki modern hukuki/idari kuralların hâkim olduğu bir sisteme (Almanya modeli) göre yönetilmiş olsun, ülkemizdeki bu başıbozukluğun bir an önce giderilmesi elzemdir. 21. yüzyılın ilk on yılını geride bırakırken en azından burada örneğin "Galata Oltacılar Derneği" gibi bir sivil oluşumun varlığını görebilmek gerektiğini düşünüyorum.

Böylesi bir oluşum buradaki amatör balık avcılarının, olta balıkçılarının ruhsatlandırma, kontrol, teknik ve eğitim mesleki aktivitelerini düzenleyeceği gibi, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir dayanışma, bir sosyal cemiyete, topluluğa ait olma ihtiyacını da karşılamış olacaktır.

Araştırmacılık ruhu insanın içine bir girmeyiversin! Her iki ziyaretimde de sıkılmadan, usanmadan köprünün her iki tarafındaki oltacıları tek tek saymaya koyuldum. Bahar döneminde toplam 514, güz döneminde ise toplam 406 adet oltacı, özellikle hafta sonları daha da çoğalarak, gün boyu köprü üzerini mesken tutuyordu. İlk etapta bu insanların avladıkları balık miktarı dikkat çekici bir boyutta görünmemesine karşın, daha yakın temasa geçip, diyalog kurulduğunda durumun çok daha büyük boyutta olduğu sürprizi ile karşılaşıyor. Hemen orada sadece istavrit avlayan oltacılarının bir günlük av miktarını tahmin ettiğimde; çıkan bu tahmin sonuncuna inanmakta kendim dahi tereddüt ettim. Deneyimli bir olta balıkçısı köprü üzerinde gün boyu 15-20 kiloya varan istavrit avlayabilmektedir. Yıl boyunca herhangi bir günde, bir kişinin birkaç kilogram istavrit avladığını kabul ettiğimiz takdirde bile, elde edilen toplam istavrit miktarı tonlarla ifade edilmektedir. Henüz üreme olgunluğuna ulaşmamış balıklar bile avlanarak popülasyonlar üzerinde önemli bir baskı oluşmaktadır. Bu av doğrudan köprü üzerinde ve herhangi bir ticari kurala bağlı kalmaksızın anlık olarak pazarlanmaktadır. Bir başka gerçek ise Galata köprüsü üzerinde avlanan oltacıların neredeyse %70-75 oranındaki bir bölümü bu işi tamamen mesleki/ticari olarak yapmakta ve bu şekilde aile bütçelerine önemli bir destek sağlamaktadır. Kısacası Galata köprüsündeki balıkçılık, amatör kavramına da uymayan, tanımı yapılamayan bir balıkçılık sektörü halini almıştır.

Temennimiz, yakın geçmişte kirlilik, günümüzde ise oltacıların sınırsız istilasına maruz kalan Haliç'teki balık sürülerine karşı nasıl bir konukseverlik yapabileceğimiz ve onlara nasıl bir dostluk ve barış elini uzatabileceğimizin çabaları üzerinde yoğunlaşılmasıdır. Tıpkı Bizans İmparatoru Konstantin'in, Sultan Mehmet'in gemilerini engellemek için Haliç'in önüne gerdiği kalın zincirler gibi, günümüz Galata köprüsü oltacıları da Marmara ve Boğazdan akın eden balık sürülerine zincir olmasın, onların geçişini engellemesin. Bu içten temenni salt Galata için değil, tüm ülke kıyıları ve suları için...

